

Vstup člověka do epochy svobody

Rudolf Steiner

Jednota přírodních a morálních zákonů v nejvyšší hierarchii • Přejít od determinace ke svobodě • Rok 333 • Změny v lidském astrálním těle • Úkol Krista • Ozdravující síly vycházející z mystéria na Golgotě • Gnóze • Nezvěstná básnická skladba z prvních staletí • „Christus versus phosphorus“* Vznik dogmat • Dantova „Božská komedie“ • Nový příchod Krista • Tendence moderní vědy: Breuer, Freud, Jung, Oliver Lodge • Okultní zajetí

Z věřejšího výkladu o evoluci světa v souvislosti s evolucí člověka jste viděli, že v současných etapách celého vývoje světa a lidstva spočívá nutnost, aby lidstvo zvolna dospělo ke svobodě. Podíváme-li se do minulosti světového vývoje, zjistíme, že člověk byl ve svých nejdůležitějších činnostech - ve vzpřímené chůzi, řeči a myšlení - připravován božsky-duchovními bytostmi stojícími nad ním. Vidíme, že člověk je mezi smrtí a novým narozením znovu a znovu přiváděn do společnosti těchto bytostí, aby působilo to (třebaže si to během pozemského bytí dosud neuvědomuje), co v něm utkaly tyto božsky-duchovní bytosti.

Chtěl bych se jen zmínit o tom, že jsem právě ukázal, jak je člověk silami Slunce, Měsíce a potom ve sluneční oblasti silami Marsu, Jupiteru a Saturnu uváděn do světa hvězd, tedy do toho, co duchovně odpovídá světu hvězd. A k tomu bych chtěl ještě říci, že když člověk ve svém životě mezi smrtí a novým narozením musí jaksí zase nastoupit zpáteční cestu, poté co postoupil v oblasti planetoidů, v současnosti až ke vnímání saturnských impulzů, se na této zpáteční cestě dostává do společnosti těch zprvu nejvyšších božsky-duchovních bytostí horních hierarchií, do společnosti Trůnů, Cherubínů a Serafínů. Jsou to duchovní bytosti, které ve svých impulzech mají zároveň bytí duchovní i přírodní, které zároveň prožívají, ožívají, produhovňují přírodní zákony a které také chtějí morální život celého kosmu uvádět do ustavičného souladu s přírodními zákony. Jsou to bytosti, které se sice nikdy neukážou v nějaké fyzické formě zjevení, které však mají v duchovním světě nesmírnou, na Zemi sotva představitelnou moc, jíž mohou být morální zákony ustavičně uváděny v harmonii a soulad s přírodními zákony. Člověk tedy tím, že může v mimozemském bytí neustále oživovat impulzy minulosti, dospívá ve své evoluci k tomu, aby působil ve smyslu těchto mimozemských impulzů.

Ovšem v současné epoše evoluce světa a lidstva je naším úkolem přijmout do lidské svobody všechno, co bylo v minulosti více či méně nesvobodné a v člověku bylo způsobováno vyšším určením. Podíváme-li se na evoluci světa a lidstva, uvidíme, že v určitém bodě se nachází něco jako uzel, kterým lidstvo muselo projít od dřívější determinace své bytosti, od dřívějšího výlučného vedení božsky-duchovními bytostmi k vědomému vypracování se k poznání těchto duchovních bytostí a tím k vydobytí si svobody.

Tato chvíle, která do jisté míry znamená velkou krizi pro celou evoluci lidstva, nastává přibližně 333 let po mystériu na Golgotě. Všechny tyto údaje jsou ovšem přibližné, protože letopočty úplně přesně neodpovídají. Jestliže tedy použijeme dnešní počítání času, nastává tato chvíle asi 333 let po mystériu na Golgotě. To je onen velký kritický okamžik.

Podíváme-li se na tento kritický okamžik v evoluci světa a lidstva, můžeme ho charakterizovat zhruba následujícím způsobem. Můžeme říci: Kdyby vývoj lidstva a samotné Země pokračoval stejně jako dosud, kdyby lidé zůstali jen pod vlivem božsky-duchovních mocností, které do té doby vedly lidstvo, lidstvo by dospělo ke svobodě, protože to bylo záměrem těchto božsky-duchovních bytostí. Co by to však znamenalo? Kdyby lidstvo dospělo ke svobodě, znamenalo by to, že právě v tomto okamžiku by se narušila rovnováha mezi dvěma částmi lidského astrálního těla.

Představte si nyní spojení fyzického a éterného těla; tato těla zatím kreslit nebudu. Nakreslím pouze astrální tělo. Toto astrální tělo bylo před rokem 333 v podstatě vždycky takové, že bych ho schematicky musel nakreslit takto: To znamená, že větší, účinnější část tohoto astrálního těla se nacházela v horní části člověka, méně účinná pak v jeho dolní části. Střední část člověka se nachází uvnitř mezi nimi. Tím, že horní část astrálního těla byla v těchto dávných dobách mocnější, měly vyšší božsky-duchovní bytosti prostřednictvím tohoto astrálního těla na člověka velký vliv. V plánu celé evoluce lidstva však bylo, aby

postupovala takto: Jestliže toto byl například stav lidského astrálního těla, řekněme, v roce 3000 před Kristem, pak zhruba toto byl jeho stav v roce 1000 před Kristem; to znamená, že dolní část astrálního těla se stále zvětšovala, horní naopak zmenšovala. A v roce 333 tomu bylo tak, že horní část astrálního těla byla stejná jako dolní. To byla ona krize v roce 333 po Kristu. A od té doby se horní část astrálního těla člověka víc a víc zmenšuje. V tom spočívá jeho vývoj.

Evoluci lidstva tedy nemůžeme sledovat v její skutečnosti, nedokážeme-li přihlídnout k tomu, co se v průběhu evoluce Země děje s astrálním tělem člověka. Kdyby člověk toto zmenšování svého astrálního těla v horní části nepražil, nemohlo by Já získat dostatečně velký vliv. Člověk by se nikdy nemohl stát svobodným. Toto zmenšování astrálního těla se tedy děje kvůli tomu, aby byla možná svoboda.

Už jsem říkal, že se ty věci neodehrávají tak, aby se člověk mohl ptát: Proč bohové nezařídili všechno tak, aby se to lidem líbilo? Bohové museli vesmír zařídit tak, aby byl sám o sobě možný. A mnoho skutečností, které jsou pro člověka nanejvýš uspokojivé, spočívá na jiných skutečnostech, které pro něj, pokud jim neporozumí, příliš uspokojivé nejsou.

Toto zmenšování astrálního těla je spojeno ještě s něčím jiným. Na velikosti astrálního těla v horní části člověka - nikoli na velikosti celého astrálního těla, nýbrž na velikosti astrálního těla v horní části člověka - závisí síla, s níž člověk může z Já a z astrálního těla ovládat své fyzické a éterné tělo. Lidstvu bylo tedy skutečně předurčeno, aby zmenšováním astrálního těla bylo zvolna oslabováno zdraví celého lidstva. Evoluci lidstva si budeme správně představovat jenom tehdy, budeme-li vědět, že svoboda musela být vykoupena obecně se vyskytnuvší nemocí, samozřejmě nikoli ve formě například cholery nebo tyfu, ale ve formě obecného lidského onemocnění vyskytujícího se po celé Zemi. Svoboda nemůže být vykoupena jinak než, mohu-li použít ten výraz, onemocněním celého lidstva.

Kdyby všechny síly pokračovaly i po roce 333 jenom tak, jak tomu bylo dříve, byli by lidé na Zemi čím dál slabší. Byli by čím dál bezmocnější. A konec vývoje Země by se nesl ve znamení úplného úpadku lidstva.

Tehdy došlo k tomu, co bych charakterizoval takto: Shromáždění božsky-duchovních bytostí, které jsem vám popsal jako nacházející se ve Slunci, se usneslo seslat na Zemi svého vyslance, Krista, a nechat ho projít něčím, čím ony božsky-duchovní bytosti, které jsou spojené s lidstvem, tímto způsobem prošly vůbec poprvé. Neboť, podívejte, člověk prochází v pozemském životě narozením a smrtí. Narození a smrt ovšem nejsou takové, jak si je představuje materialista, nýbrž vstupují do pozemského života člověka. Žádná z božsky-duchovních bytostí stojících nad člověkem, z andělů, archandělů atd. až k těm nejvyšším, smrt neznala; znaly jen metamorfózy, jimiž procházely. Proměňovaly se z jedné formy v druhou. Nerodily se, nýbrž proměňovaly se z jedné podoby v druhou. Neumíraly, nýbrž se opět proměňovaly z jedné podoby v druhou. To dělá i člověk, odkládá však při tom své fyzické a éterné tělo, a proto je pro něj skutečnost narození a smrti něčím radikálnějším než pro všechny ostatní bytosti vyšších hierarchií.

Vůdcové slunečních harmonií a slunečních impulzů se tehdy usnesli, že vyšlou Krista na Zemi, aby jako jedna z bytostí, které jinak neprožívají narození a smrt, prošel těmito ryze lidskými osudy narození a smrti. Mystérium na Golgotě tedy není pouze lidskou záležitostí, nýbrž je to záležitost bohů. Je to záležitost bohů, kterou můžeme slovy vyjádřit asi takto: Bohové Slunce se shromáždili a radili se, co mají učinit, aby od lidstva odvrátili nebezpečí neustálého slábnutí způsobeného zmenšováním astrálního těla.

A tak byl Kristus vyslán na Zemi, prošel narozením a smrtí, samozřejmě nikoli jako lidská, nýbrž jako božská bytost. A důsledkem bylo, že touto událostí na Golgotě, touto skutečností Kristovy smrti vstoupily do vývoje Země ozdravné síly pro to, co je silami způsobujícími onemocnění v dříve popsaném smyslu. Tak se Kristus stal v pravém slova smyslu kosmicko-teluricky velkým léčitelem lidstva. To znamená, že jeho síly vstoupily do všeho, co muselo být v člověku vyléčeno, a člověk tak může nastoupit svou cestu ke svobodě i s tím, co má na jedné straně tendenci upadat, na druhé straně je to však Kristem léčeno. Proto bylo ve vývoji světa učiněno takové opatření, aby 333 let před onou velkou krizí nastalo mystérium na Golgotě.

Pozemská evoluce lidstva se tedy odehrávala tak - a mohla se odehrávat jen tak - že v roce 333 lidstvu hrozil počátek úpadku, počátek obecného onemocnění po celé Zemi.

Skrze mystérium na Golgotě nastalo velké obsáhlé uzdravování. A všechno, co člověk nedělá ze svého sebeuvědomění, ale co v hlubších silách lidstva směřuje k budoucímu úpadku, může být Kristem, spojením s Kristem léčeno. Tak se mystérium na Golgotě začleňuje do evoluce Země a lidstva.

Až do 4. století po Kristu měli někteří lidé, kteří do sebe pojali duchovní život tehdejší doby, ještě povědomí o skutečnostech, jež jsem právě vyložil. V dřívějších dobách před mystériem na Golgotě vždy existovala ona dávná mystéria, v nichž se žáci dovídali jak o minulosti evoluce lidstva na Zemi, tak také o přicházejícím Kristu, o tom, co se má v budoucnu odehrát v evoluci lidstva.

V mocných, velkolepých obrazech byla žákům mystérií odhalována souvislost člověka na Zemi s duchovním bytím vyšších světů. A v době mystéria na Golgotě ještě byli, třebaže méně pokročilí než žáci

dávných mystérií, nicméně v krajích Přední Asie, Afriky a jižní Evropy přesto ještě byli rozptýleni jednotliví lidé, jednotlivé osobnosti, které uchovávaly ve svém vědění, ve své moudrosti pod jménem gnóze - takto později vstoupilo ve známost - něco ze skutečností, které se vlastně odehrávají v evoluci Země, v evoluci lidstva a do nichž pro obyvatele Země tak mocným způsobem zasáhlo mystérium na Golgotě. Ovšem tito lidé, kteří ještě znali tajemství dávných mystérií, byli naplněni velkou starostí. Věděli, že se lidstvo ocitne v krizi. Věděli, že lidské chápání již v budoucnu nebude dosahovat až k tomu, čím lze porozumět vlastním hlubším základům evoluce na Zemi a v lidstvu.

U jistých osobností prvních čtyř křesťanských staletí tak můžeme vnímat naplnění určitou starostí, starostí, která se netýkala pozemských záležitostí, nýbrž starostí, jež se dotýkala záležitostí celé evoluce světa: Dosáhne lidstvo skutečně takové zralosti, aby přijalo to, co přišlo skrze mystérium na Golgotě? To byla velká otázka, abych tak řekl, následovníků dávných zasvěcenců z doby mystéria na Golgotě v prvních čtyřech staletích po tomto mystériu.

A z kruhu takovýchto osobností, zasvěcených do křesťanství ještě v prvních křesťanských staletích, vzešla například jedna nádherná básnická skladba prvních staletí křesťanské éry, nádherná básnická skladba, v níž byl lidstvu nejprve podán příchod Krista na Zemi a potom byli v úchvatných podobách, velmi dramaticky - ovšem ta skladba sama o sobě byla epická - v mocných obrazech ukázáni lidé budoucnosti, nejbližší budoucnosti, kteří svým chápáním už nebudou dosahovat až k tomu, co by pochopit měli, má-li evoluce lidstva probíhat zdárně. Nejprve bylo v mocných obrazech podáno něco ze slunečního úradku bohů, o kterém jsem se předtím zmiňoval, poté bylo v tomto eposu úchvatným způsobem vylíčeno sestoupení Krista do člověka Ježíše Nazaretského, a ve třetí části pak bylo ukázáno, že do vývoje lidstva by jakoby v nové metamorfóze měla vstoupit znovuoživená dávná bytost bohyně Demeter a Isis. Bylo zde vylíčeno, jak má být bytost bohyně Demeter a Isis oslavena ve zvláštní, velkolepě ztvárněné lidské podobě. Bylo to ukázáno jako něco, co má působit z budoucnosti, jako určité zaslíbení se lidstvu.

Tito, abych tak řekl, kněžští básníci prvních čtyř křesťanských staletí ukázali (přínejmenším ten nejskvělejší z nich), že v další evoluci Země má sehrát svou roli jistá služba, vykonávaná všemi, kdo mají dospět k učenosti, k duchovnímu životu. Člověku, který by chtěl vůbec dosáhnout učenosti a chtěl by vstoupit do duchovního života, zde bylo uloženo něco na způsob sacrificia.

V tomto eposu je pak vylíčen mladý člověk, který má plně pochopit evoluci lidstva této doby; je zde vylíčen, jak má ve svých mladých letech rozvinout určitý druh mariánského kultu jako přechod od svého mládí ke svému pozdějšímu věku. V živých barvách zde bylo znázorněno ono sacrificium, onen kultický postoj, který by musel zaujmout každý učenec, každý, kdo se stává učeným, kdo se stává moudrým, má-li se lidstvo spojit s tím, co do něj vstoupilo skrze mystérium na Golgotě. Byla to velkolepá, barvitá básnická skladba, která tu vznikla v prvních čtyřech křesťanských staletích. A k těm, kdo žili více méně v náladě této skladby, patřili také kněžští malíři, kteří tyto scény také malířsky ztvárňovali - sice jednoduchým, popularizujícím způsobem malby, přesto v mocných obrazech oslovujících lidská srdce.

Tato skladba existovala, byla ovšem spolu se vším, co mělo původ v gnózi, pozdější církví vymýcena. Stačí si jen vzpomenout, že i pozdější spisy Scota Eriugeny byly zachráněny jenom díky tomu, co bývá nazýváno náhodou, a nebudeme to už považovat za cosi naprosto absurdního, jestliže se na základě duchovní vědy musí mluvit o tom, že ona velká skladba, která vzešla z Nového zákona, byla pozdější církví prostě vymýcena od základů, takže po ní v následujících staletích nebylo ani památky. Avšak tato básnická skladba existovala. Byla vymýcena spolu se všemi těmi sice jednoduchými, přesto úchvatnými malbami, které se k této skladbě pojily. Touto skladbou se také nesla veškerá nesmírná starost, kterou v prvních křesťanských staletích měli následovníci dávných zasvěcenců. Byl to vážný elegický tón, který se nesl touto skladbou.

A můžeme říci, že možnost porozumět těmto skutečnostem mělo až do 4. století, ba ještě na počátku 5. století množství lidí, kteří se pak nevydali augustinovským směrem, jenž byl součástí zcela jiného proudu; tito lidé uvedeným skutečným ještě rozuměli, toto porozumění však ve své bezprostřední podobě, jakou tenkrát mělo, nemohlo být zachováno.

Duchovní síly lidí v jižní části evropského světa byly již příliš malé, než aby mohli dospět k porozumění těmto skutečnostem. A tak porozumění, které tu bylo základem, zkrystalizovalo, ztuhlo do podoby dogmat, která zbyla, mohla se ovšem udržet také jenom proto, že to, co tu bylo, uchovávala řeč čím dál mrtvější, to jest latina. Toto pěstování latiny učenými lidmi středověku tu však bylo jenom proto, aby někdejší živé porozumění ustrnulo v řeči, takže nakonec všechno, co lidé věděli o Trojici, o tom, že se Kristus stal člověkem, o seslání Ducha, o tom velkém léčebném procesu, o němž jsem tady mluvil, ustrnulo v dogmatech, která byla pěstována v latinském jazyce; a slova samotná už nebyla vztahována k tomu, co bylo jejich skutečným obsahem. V šířící se západní učenosti, jejímž médiem byla latina, tak zvolna skomíralo například to, co skutečně, řekl bych, fosforicky prostupovalo onu vymýcenou básnickou skladbu.

A potom přišly všechny ty mladé, spíše z Východu podnícené národy Severu, které již Kristův impulz přijímaly v podobě, mohli bychom říci, veskrze latinizované, v níž tento impulz podléhal ustrnutí. Musíme si představit z jihu postupující Kristův impulz podléhající ustrnutí a na severu se rozšiřující národy, které dostávaly již ustrnulé křesťanství a ve svých mladých duchovních silách dosud neměly tu moc, aby z ustrnulých dogmat opět oživily to nesmírné, co v nich bylo obsaženo. Důsledky všech těchto věcí jsou tu dodnes. Dodnes uvidíte nad těmito severskými kraji síly, které zdánlivě - ono je to všechno zdánlivé - příliš pozdě dosáhly toho, co na jihu jako Kristův impulz vyschlo, co Kristův impulz přijalo v ustrnulých dogmatech, co však je povoláno na základě bezprostředního duchovního poznání opět nalézt veškerá tajemství spočívající ve skutečnosti Golgoty, ve vstoupení Krista do pozemského života; ovšem nalézt to v naprosté svobodě. Neboť i tato skutečnost, že po roce 333 se z Itálie na sever šířilo ustrnulé křesťanství, že sem přišly mladé národy, jejichž nástupci jsou všude, v Rusku, Švédsku, Norsku, střední Evropě, v Anglii (tady všude dnes žijí národy pod vlivem tohoto impulzu) - že se to vše odehrálo právě takto, se koneckonců stalo proto, aby se lidé mohli svobodně chopit Kristova impulzu.

To je tedy úkolem národů, k jejichž civilizaci se dnes především musí mluvit o anthroposofii - aby přijaly Ježíše Krista v celé souvislosti, aby se učily porozumět tomu, že bez Kristova impulzu by lidstvo muselo ustrnout v procesu soli. Můžeme mluvit takto fyzickými slovy, neboť Kristův impulz sahá až do fyzické oblasti, až do fyzického ozdravování lidstva. A Kristus se stal velkým Fosforem, duchovním Fosforem, působícím proti tomuto procesu solnatění lidstva. *Christus versus phosphorus* - to byla slova, která v prvních třech staletích křesťanství všude zaznívala. Tento velký Fosforos také jako hlavní motiv propustuje zmíněnou zničenou básnickou skladbu.

Mezi minulost a budoucnost si tak musíme postavit přítomnost. Takto se musíme dívat zpátky. Samozřejmě, že vám to, co jsem v tuto chvíli řekl o ztracené básnické skladbě a ztracené učenosti, nebudu vnucovat jako dogma. Něčeho takového jsem na hony vzdálen. Avšak metoda, která vede k vybádání skutečného duchovního vývoje lidstva, vede k poznání takových skutečností se stejnou jistotou, s jakou jsou dnes nalézány přírodovědecké skutečnosti, a s mnohem větší jistotou, než s jakou jsou dnes postulovány přírodovědecké hypotézy. Stejně jako by ten, kdo vzhledem k materialistickému smýšlení současnosti tyto věci apriorně odmítá, neměl být nijak nucen zabývat se jimi, nemělo by se ani tomu, kdo o těchto věcech ví jako o svém vlastním životě, bránit, aby o nich mluvil s lidmi, kteří možná přece jen mohou na základě celého vývoje lidstva, na základě zdravého vnímání této evoluce lidstva poznat pravdu tohoto impulzu v rámci evoluce.

Samotná básnická skladba, o níž jsem mluvil, již po onom čtvrtém století po Kristu neexistovala, existovaly však všelijaké zprávy o ní, nikoli písemné, ale ústní, vyprávěné v jednotlivých kruzích od úst k ústům, a v jednotlivých kruzích žila vzpomínka na tuto skladbu. Panující církevní kruhy, které mezitím nastoupily, těmto kruhům zabránily, aby veřejně byť jen vyslovily něco z toho, co se tu dělo v prvních třech až čtyřech stoletích. Jedním z těch, kdo ještě něco tušili - třebaže v mnohokrát proměněné podobě, už ne v oné velikosti a podobě prvních staletí - o této básnické skladbě a o náladě lidstva, z níž tato skladba vzešla, byl Dantův učitel. A můžeme říci, že touto cestou se ještě i do Dantovy *Komedie* jistým způsobem, ovšem směřujícím již na stranu dogmat, dostala inspirace o tom, co tu bylo v prvních křesťanských staletích.

Samozřejmě vím, co se dnes dá uvést proti takovému výkladu dějin, a námitky, které mohou být vzneseny z té či oné strany, bych si přirozeně mohl vznést i sám. Jakkoli však musíme uznat exaktnost, s níž jsou konstruovány naše dějiny, ony dějiny, kterým se dnes lidé učí v těch nejnižších stejně jako v těch nejvyšších školách, jakkoli můžeme pociťovat respekt před touto exaktností, založenou na dokumentech, na svědomité historické kritice - co je to všechno platné? To si lidstvo ještě bude muset přiznat: pravé dějiny, skutečné dějiny to nejsou; neboť v těchto dějinách nejsou zahrnuty dokumenty, které lidé během doby prostě odstranili. Historie tak může být, co se týče dokumentace, sebevíce kritická, sebevíce svědomitá, skutečné dějiny můžeme - stejně jako skutečnou přírodní vědu a skutečnou astronomii - získat jen z duchovního bádání.

Proto také musí lidstvo najít odvahu mluvit nejen o světě hvězd tak, jak se o něm mluvilo v posledních dnech tady, ale musí také najít odvahu připojit k obvyklému výkladu dějin to, co v tomto výkladu musí chybět, protože jisté kruhy měly prostě zájem na tom, aby příslušné dokumenty před potomky beze stopy zmizely. Avšak v lidských duších žijí dál také impulzy toho, co bylo vymýceno; v tom, po čem touží lidé pozdější doby, žijí dál sice nepsané, poněvadž byly vymýceny, ale kdysi v lidstvu živé impulzy. Bude tedy nutné nejen to, aby lidstvo, chce-li ve své evoluci přejít k naznačené budoucnosti, změnilo své chápání leckterých pojmů, ale aby také změnilo své smýšlení vůči pravdě.

V podstatě lze totiž říci: Krista musíme znovu najít. Kristus musí přijít znovu. A jeho nový příchod předpokládá,

že tu v tomto století bude lidstvo, které bude rozumět tomu, jakým způsobem, v jakých jevech se ukáže. Jinak mohou s velkým povykem vzniknout ta nejstrašnější hnutí, vycházející od lidí, kteří v hluboce podvědomých oblastech své bytosti budou něco tušit o novém příchodu Krista, tedy Kristova ducha, a kteří budou tuto skutečnost mezi lidmi hlásat vnějším, triviálním a úděsným způsobem. Jasnost může do lidské evoluce v nejbližší budoucnosti vstoupit jenom tehdy, bude-li se stále více zvětšovat okruh lidí, kteří v dobrém smýšlení chtějí poznat, jak lze skutečně postupovat v duchovním bádání, a najít to, co lidstvo potřebuje, aby náležitě utvářelo svou nejbližší budoucnost. Jinak se budeme stále hlouběji nořit do toho, co se nikdy nemůže skutečně přiblížit duchu, ani ne tak kvůli ideám a pojmům, jako především kvůli smýšlení.

V současné době totiž nalezneme mnoho věcí, které co do pojmů a idejí budí dojem, že směřují k tomu, co by vlastně v současnosti mělo být pravým cílem poznání. Něco však lidem brání, aby se náležitým způsobem podívali na skutečnosti vyplývající z přírodních věd. Jako by u těchto skutečností tápali v tmách. Dnes se prohlubuje přírodovědně-lékařské poznání člověka; zjistíte například, že jsou lidé, kteří se v pozdějším životě dostávají do nervózních stavů, jež mohou zasahovat až do jejich fyzické konstituce a vedou ke skutečným onemocněním. Současné lékařství pak vidí, že očividně není schopno tato onemocnění nějakým způsobem zvládnout, dovést patologii až k terapii. Sám jsem byl bezprostředním současníkem toho, když vynikající vídeňský lékař, internista Breuer stál jednou před případem, kde se u jedné osoby objevilo něco, co se fyzickou výzkumnou metodou již nedalo patologicky objasnit. A tak se sáhlo po tenkrát čím dál oblíbenější hypnóze. Ona osoba byla tedy uvedena do hypnózy. Vyšetřením v hypnotickém stavu se skutečně přišlo na to, že se tu v dřívější životní fázi odehrála jedna nesmírně šokující, nesmírně děsivá událost. Tato událost byla jaksi - jen tak si to tenkrát do vedli vysvětlit - stažena do dolní oblasti lidského života, kde se nachází podvědomí, respektive nevědomí. Tady pak vytvořila jakýsi „skrytý duševní okrsek“. I když člověk o něčem takovém neví, přece jen to tu v jeho životě je. A dokonce to může být zdrojem onemocnění. V člověku je pak něco, co bylo jen duševním zážitkem a co pak dále působí, doutná a je jaksi izolovaným okrskem v duševním životě, jehož si člověk není vědom. Zjistilo se, že když se to člověku připomene, když se to vyzvedne do vědomí, tak aby to vědomě uchopil, může to vést k uzdravení.

Takových skutečností se však bude v současném pozemském životě nacházet čím dál víc. Chceme-li ovšem porozumět tomu, proč je lidstvo postihováno podobnými stavy - a bude jimi postihováno víc a víc - musíme na základě duchovního poznání vědět, jak se to má s neustálým zmenšováním horní části astrálního těla a že s neustálým zvětšováním dolní části astrálního těla je spojena tendence k hromadění takovýchto podvědomých duševních okrsků. Od duševního poznání člověka se musí postoupit k historickému poznání ducha, ke kosmickému poznání ducha, má-li zde být vůbec možnost vysvětlit takové jevy.

Breuer byl hlubší povaha - dobře jsem ho znal; a protože vnímal, že takto, s pouhým věděním té doby, nelze dojít dál, od dalšího bádání v tomto směru upustil. Jiní, především Freud a jeho následovníci, v něm však pokračovali, až z toho vzniklo to, co dnes všude funguje jako psychoanalýza. Ta je založena na něčem veskrze pravdivém, neboť tyto jevy tu skutečně jsou. Lidé jsou nuceni hledat původ toho, co se projevuje fyzicky, v duševní oblasti. Ta myšlenka je sama o sobě správná; nemají však k dispozici vědu, aby to mohli provést, neboť touto vědou by byla teprve duchovní věda.

A tak se tato psychoanalýza, která je založena na zcela přirozené, historicky se odehrávající defektnosti horní části lidského astrálního těla, s těmito skutečnostmi objevuje u lidí, kteří jsou zaprvé diletanty v duševním bádání, v duchovním bádání, ale jsou také diletanty v tělesném bádání, v bádání v oblasti fyzického těla, neboť nedovedou sledovat ducha až do těla. Tak se potkává dvoje diletantství, které je ovšem v podstatě stejné, neboť tihle lidé vědí o skutečném duševním a duchovním životě člověka zrovna tak málo jako o jeho životě tělesném a éterném. Tyto dvě veličiny se tu spojují, a když na sebe působí dvě stejné veličiny, tak se násobí: $a \times a = a^2$, respektive $d \times d = d^2$, diletantství krát diletantství rovná se diletantství na druhou.

Skutečně je tomu tak, že něco správného, něco, co má zcela správný podklad, nakonec kvůli bezmoci dnešní vědy dopadne jako diletantství. V něčem takovém ovšem vidíme úsilí o to správné. Něco takového, jako je psychoanalýza, tedy nesmíme prezentovat jako cosi, co je od ďábla, ale jako něco, v čem se ukazuje, že naše doba chce to, co zkrátka nedokáže; proto se něco takového, jako je to, co se objevuje v psychoanalýze, dostane do správných vod teprve tehdy, až vepluje do duchovního bádání. Jinak se to dostane tam, kam to přivedl Jung, Švýcar, který psychoanalýzu zatáhl do prazvláštní, podivné logiky. Můžete si u něj přečíst například větu: Člověk je, řekli bychom, díky svým historicky skrytým duševním okrskům založen tak, aby předpokládal božství. - Dotyčný psychiatr k tomu však formuluje následující větu: Ovšem božství samozřejmě nemůže existovat. - On [Jung] smýšlí přirozeně ateisticky. Psychoanalýza však vyžaduje: Člověk, tak jak je zkrátka založený, musí předpokládat existenci Boha, aby si zachoval

duševní rovnováhu. To ovšem neznamená nic menšího (tedy budeme-li skutečně svědomití - a svědomitost a exaktnost takového člověka, jako je Jung, budu vždycky uznávat), než že si řekneme: Musíš žít s nepravdou, neboť s pravdou žít nemůžeš. Teismus je nepravda. Musíš tedy žít s nepravdou, s teismem. - Je to tak, i když se tyto věci dnes neberou úplně vážně. Ony však musí být brány naprosto vážně. A tak se všude objevují touhy, aniž by to lidé věděli: podvědomé touhy. Ti z vás, kdo se zúčastnili mých přednáškových cyklů nebo je četli, budou vědět, že jsem na základě duchovního nazírání častokrát upozorňoval, že není správné, jestliže se pořád říká, že světlo, vyzařované například Sluncem, jde nekonečně daleko do vesmírného prostoru, bez konce. Uvede se pak nanejvýš znaménko nekonečna a řekne se, že světlo jde nekonečně daleko do vesmíru, s druhou mocninou vzdálenosti přitom klesá jeho intenzita, takže je čím dál menší; takto proudí světlo do vesmíru.

Říkal jsem také, že duchovní nazírání ukazuje něco jiného; představa, že světlo vyzařované z nějakého centra se pohybuje pořád dál a dál, není správná. Jako když zatáhneme napnutou strunu, prohne se na jednu stranu jen do určitého bodu a potom zase prudce vrátí zpátky - stejně tak půjde světlo jen do určitého bodu a vždycky se pak zase vrátí. Ve svém šíření není jen expanzivní, ale také elastické, rytmické. Slunce světlo nejen vyzařuje, ale také ho vždycky znovu přijímá zpět; a tím, že na konci světelných drah je intenzita různá, může tyto světelné dráhy utvářet. Chci to jen naznačit, neboť to vyplývá v souvislosti s vyšším poznáním, s kosmickým poznáním světa, se skutečným poznáním duchovní vědy.

Noviny teď přinášejí zprávy o tom, že Oliver Lodge přednesl významnou přednášku, v níž chtěl na základě chování světelných paprsků doložit, že když šířící se paprsek světla v určité vzdálenosti narazí na nepřítomnost hmoty (Oliver Lodge předpokládá, že ji tento paprsek potřebuje jako něco, na co narazí), pomocí přeměny elektronu se opět vrátí zpátky; to je myšlenka, která je vůči pravdě diletantská. Neberte prosím tyto věci tak, jako kdybych chtěl mluvit o vědě bez respektu. Já vědu naprosto uznávám. Vůči pravdě jsou ovšem i tyto věci - třebaže je v rámci dnešní doby musíme chválit a uznávat jako duchaplné - veskrze diletantské. Na druhé straně však ukazují, že myšlení samo nutí lidi k tomu, aby svými abstraktními pojmy šíření světelných paprsků a elektronu nějakým způsobem dospěli do oblastí, kde se nachází to správné. Jde přitom vždycky jen o to, aby člověk dospěl k tomu správnému, a mohl tak dát myšlenkám, jež najdete všude a s nimiž si nelze nic kloudného počít, takový impuls, který i současné bádání vynese do duchovních oblastí. V jistých okultních kruzích se setkáte s jedním závažným prohřeškem: člověk je tu poučován všelijakými okultními naukami, není však veden ke konečnému bodu toho, z čeho tyto nauky vlastně vzešly. Jsou mu dávány jen obrazy, ale není veden k tomu, podle čeho byly tyto obrazy vlastně vykresleny. Člověk je tím ve své duši obkloповán světem obrazů, místo aby získal pocit, že prostřednictvím těchto obrazů musí teprve poznat vesmír.

Z toho důvodu jsem, jakmile vyšla má *Theosofie*, musel jako další napsat *Tajnou vědu*. V ní jsou obrazy podané v *Theosofii* uvedené do skutečnosti hvězdného světa, do evoluce probíhající v obdobích Saturnu, Slunce, Měsíce atd. Tyto dvě knihy se doplňují.

Pokud se ale člověku dají v nějaké oblasti jen obrazy, je pak těmito obrazy obklopen. Lidé, kteří se dopouštějí tohoto okultního nešvaru, to tak provádějí se svými žáky, nad nimiž nemají tak docela moc; uvádějí je tím do něčeho, co se nazývá okultním zajetím. Člověk je v tomto okultním zjetí obklopen obrazy, které jako obrazy nepozná, z nichž se nedostane ven. Ocítá se ve vězení obrazů. Je to velký okultní prohřešek, jehož se lidé často dopouštěli a ještě dnes dopouštějí. Jsou však také duchovní bytosti, které člověka, nebo dokonce části člověka, přivádějí do tohoto okultního zjetí. Duševní projev je zde stejný. Jsou to duchovní bytosti, které se uvolňují v přírodě, jestliže ji lidé nechápu duchovně, jestliže ji lidé nahlížejí jenom tak, že naturalisticky chápou ato- mistické procesy. Potom popírají ducha přírody. Tehdy v přírodě ožívají právě duchové jdoucí proti člověku, takzvaní ahriman- ští duchové, kteří člověka obestavují všelijakými obrazy, takže může být těmito ahrimanskými duchovními bytostmi přiveden do okultního zjetí.

A velká část toho, co se dnes nazývá vědeckým názorem - nikoli vědecké skutečnosti, ty jsou v pořádku, ale to, co se nazývá vědeckým názorem - není nic jiného než obrazy univerzálního, na lidstvo se jako nebezpečí valícího okultního zjetí. Takové nebezpečí okultního zjetí existuje ve všudypřítomném obkloповání člověka atomistickými a molekularistickými obrazy. Toto okultní zjetí obestavuje člověka obrazy, takže nemůže vyhlédnout do volných duchovních a hvězdných obrazů, prostě proto, že kolem něho staví obraz atomu jako duševní stěny, jako duchovní stěny nějakého vězení, v němž se při tom duchovně nachází.

To je něco, co nám jako obraz v duchovně-vědeckém světle může ukázat správné úsilí současnosti, neboť skutečnosti přírodních věd jsou všude plodné a vedou do duchovních světů, nepřístupujeme-li k nim s předsudkem okultního zjetí, v němž se dnes věda v podstatě nachází. To jsou věci, které musíme vnitřně

procítit, chceme-li se náležitě začlenit do současné evoluce Země a lidstva, přiměřeně minulosti i budoucnosti Země a lidstva. A to je ono volání, které slyšíme, když se na staré úsilí podíváme skutečně s duchem a s duší.

Vyjdeme-li si nahoru do hor a najdeme-li druidské kameny *poznání* jako památníky duchovního úsilí dávné doby, může to být pro nás *ducha* upomenutím na to, že touhy těch dávných lidí usilujících o ducha, a *příchod* kteří po svém způsobu vyhlíželi přicházejícího Krista, se naplní *Krista* teprve tehdy, budeme-li mít opět poznání ducha, získané duchovním zřením, jímž budeme zase po našem způsobu zřít přicházejícího Krista. A Kristus musí znovu přijít; lidstvo ho však tentokrát musí poznat v duchovní podobě, tak jako kdysi prošel mystériem na Golgotě v podobě tělesné.

To je něco, co živě pocítujeme zvláště zde, na tomto místě, kde se zachovaly tak nádherné památníky dávných dob.

Penmaenmawr, 31. srpna 1923

GA 227